

เสรีภาพในการกระทำและสิทธิในความเป็นส่วนตัว

แนวคิดที่ว่าบุคคลควรมีเสรีภาพในความคิดและการกระทำในเรื่องที่จะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดูจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ข้อโต้แย้งที่มีขึ้นโดยมากแล้ว ก็จะเป็นการพิจารณาว่า การกระทำนั้นละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ ถ้ามองอย่างผิวเผิน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีความสัมพันธ์ทางเพศ การให้บริการ การซื้อบริการ เหล่านี้ น่าจะถือได้ว่า อยู่ในขอบเขตของความเป็นส่วนตัวของบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย (ผู้เขียนจะไม่พิจารณาถึงการโฆษณา การเป็นนายหน้าในการจัดหา ฯลฯ ที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี เนื่องจากมิใช่เนื้อหาที่แท้จริงของการค้าประเวณี วัตถุประสงค์เนื้อหาของการค้าประเวณีที่จะกล่าวถึงในที่นี้ จะมีความเกี่ยวพันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายบริการทางเพศเท่านั้น) บทนี้ผู้เขียนต้องการที่จะเสนอทรรศนะของฝ่ายที่เห็นว่าบุคคลควรมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆที่อยู่ภายในขอบเขตของความเป็นส่วนตัว และไม่ก่อให้เกิดผลเสียใดๆต่อผู้อื่น โดยจะทำการสำรวจการทำให้เหตุผลต่างๆ ที่ใช้สนับสนุนความคิดนี้ และจะแสดงให้เห็นว่า การกระทำภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชอบธรรม แล้วจะพิจารณาต่อไปว่า การค้าประเวณีจัดอยู่ในขอบเขตของการกระทำอันเป็นเรื่องส่วนตัวอย่างแท้จริง และเป็นสิทธิของบุคคลที่จะใช้เสรีภาพในการกระทำเช่นนี้หรือไม่

ความสำคัญของเสรีภาพในการกระทำและคุณค่าของความเป็นส่วนตัว จากแนวคิดแบบเสรีนิยม

แนวคิดสำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานในเรื่องของเสรีภาพได้ปรากฏอยู่ในหนังสือ On Liberty ของจอห์น สจิวท มิลล์ ทั้งนี้ เมื่อมีการกล่าวถึงเรื่องของเสรีภาพในเวลาต่อมา ก็มักจะมีการอ้างอิงถึงบทความนี้ ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะขอใช้แนวคิดของมิลล์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเสรีภาพ

ใน On Liberty มิลล์ต้องการจะเสนอลักษณะและการจำกัดอำนาจของสังคมที่จะมีต่อบุคคล เพื่อให้เกิดความชอบธรรม ภัยที่การจำกัดเสรีภาพของบุคคลอย่างไม่เป็นธรรม นอกจากจะเกิดจากการปกครองแบบเผด็จการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว ยังรวมไปถึงเผด็จการโดยสังคม ซึ่งเกิดขึ้นโดยความคิดเห็นและความรู้สึกที่ยึดถือกันอยู่ การวางขอบเขตของเสรีภาพตามความคิดของมิลล์ ก็เพื่อที่จะแบ่งแยกความเป็นอิสระของบุคคล และการควบคุมของสังคมออกจากกันอย่างเหมาะสม ภัยที่มิลล์ได้กล่าวถึงหลักการที่ฐานการแบ่งแยกนี้ว่า

จุดประสงค์ของบทความนี้ก็เพื่อที่จะกล่าวถึงหลักการอย่างง่าย ๆ หลักการหนึ่งที่สามารถครอบคลุมเรื่องวิธีการที่สังคมจะบังคับและควบคุมบุคคล ไม่ว่าวิธีการที่ใช้จะเป็นการบังคับด้วยกำลังกายหรือในรูปแบบของการลงโทษทางกฎหมาย หรือเป็นการบังคับทางศีลธรรมโดยความเห็นของสาธารณะ หลักการนี้ก็คือ จุดมุ่งหมายแต่เพียงอย่างเดียวที่มนุษยชาติ ไม่ว่าจะในแต่ละคนหรือโดยส่วนรวม ได้รับการยินยอมให้เข้าแทรกแซงเสรีภาพในการกระทำของมนุษย์คนอื่นๆ ก็คือ เพื่อการป้องกันตัว (Self-protection) นั่นคือ จุดมุ่งหมายเดียวที่ทำให้การรื้ออำนาจต่อสมาชิกของชุมชนที่เจริญแล้ว เป็นไปอย่างถูกต้อง ถึงแม้จะขัดต่อเจตนาของคนๆ นั้น ก็คือ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับบุคคลอื่น การอ้างว่า จะเป็นผลดีต่อเขา ไม่ว่าทางกายหรือทางศีลธรรม ไม่เพียงพอที่จะทำให้เขายอมรับการบังคับด้วยเหตุผลว่า จะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตัว

เขาที่จะทำเช่นนั้น หรือเพราะว่ามันจะทำให้เขามีความสุขมากกว่า หรือ เพราะโดยความเห็นของผู้อื่นว่า เป็นการฉลาดหรือถูกต้องที่จะทำเช่นนั้น เหตุผลที่ดีต่างๆ เหล่านี้ มีไว้เพื่อคัดค้านหรือแสดงเหตุผล เพื่อชักจูงหรือขอร้อง แต่ไม่ใช่มิไว้สำหรับบังคับเขา หรือทำให้เกิดสิ่งเลวร้ายกับเขา หากไม่ปฏิบัติตาม การที่จะลงโทษเขาด้วยเหตุผลเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อการกระทำของเขาก่อให้เกิดผลร้ายกับผู้อื่น งานการกระทำของบุคคลหนึ่ง ส่วนที่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมก็คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ส่วนที่เกี่ยวข้องแต่เพียงตัวเขาโดยสิทธิแล้ว บุคคลมีอิสระอย่างสมบูรณ์ บุคคลมีอำนาจสิทธิ์ขาดเหนือตัวของเขาเองเหนือร่างกายและจิตใจของตนเอง¹

จากข้อความดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า มิลล์ยอมให้มีการจำกัดเสรีภาพของบุคคลได้ในกรณีที่เป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นเท่านั้น นอกเหนือไปจากนั้นแล้ว บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ก็ได้ตามที่ต้องการ นอกจากนี้ มิลล์ยังได้กล่าวถึง ขอบเขตที่เหมาะสมของเสรีภาพของมนุษย์ประการหนึ่งว่า

หลักการที่เรียกร้องเสรีภาพในเรื่องรสนิยมนและการค้าหา; การวางแผนชีวิตเพื่อให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเอง; การกระทำในสิ่งที่เราชอบ ซึ่งผลที่จะเกิดตามมาคือ การปลอดจากการขัดขวางของเพื่อนมนุษย์ ตราบใดที่เราไม่ได้ทำอันตรายพวกเขา ถึงแม้พวกเขาจะคิดว่า ความประพฤติของเราเป็นสิ่งที่ไร้เวลา ผิดปกติ หรือไม่ถูกต้องก็ตาม²

หลักการเหล่านี้จะต้องใช้กับมนุษย์ที่มีสมรรถภาพที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

¹ John Stuart Mill, "On Liberty" in On Liberty and Other Essays, ed. John Gray (New York : Oxford University Press, 1991), p.14

² Ibid., p.17

เท่านั้น อดยที่มิลส์เห็นว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีพัฒนาการ (Progressive Being) และการมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆตามความคิดเห็นของตนเอง อดยปราศจากการขัดขวางจากบุคคลอื่น ว่าจะจะเป็นทางร่างกาย หรืออดยข้ออ้างทางศีลธรรม จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ในสภาวะที่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างดีที่สุดในนี้ มิลส์ได้กล่าวถึง

ความสามารถที่ติดมากับตัวของมนุษย์ เช่น การรับรู้ (perception) การตัดสินใจ (judgement) ความรู้สึกที่ทำให้สามารถแยกความแตกต่าง (discriminative feeling) หรือแม้แต่ความโน้มเอียงทางศีลธรรม (moral preference) ว่า มีไว้เพื่อใช้ในการตัดสินใจที่จะเลือก ฉะนั้น การที่จะกระทำสิ่งใดด้วยเหตุผลเพียงเพราะว่ามันเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกัน ก็จะทำให้มนุษย์ไม่ได้ใช้ความสามารถต่างๆที่ติดตัวมานั้น. . .

บุคคลผู้ซึ่งเลือกวิถีทางของตนเองคือ ผู้ที่รู้จักใช้ความสามารถในการคิด เพื่อตัดสินใจอันประกอบไปด้วยการสังเกต การให้เหตุผล การแยกความแตกต่าง ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจ. . .

ธรรมชาติของมนุษย์มิได้ถูกสร้างขึ้นเหมือนกับเครื่องจักรแบบเดียวกันที่ จะต้องเหมือนกันหมด แต่เปรียบได้กับต้นไม้ มนุษย์มีการเจริญเติบโต และมีพัฒนาการซึ่งเป็นลักษณะตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต³

อย่างไรก็ตาม ปัญหาของความคิดนี้ คือ เรื่องของการแบ่งขอบเขต ระหว่างเรื่องส่วนตัว และเรื่องของส่วนรวม เราจะใช้หลักการใดในการตัดสินใจ การกระทำชนิดหนึ่งไม่ใช่อันตรายต่อผู้อื่นโดยแท้จริง จากการที่การกระทำบางอย่างอาจไม่มีผลโดยตรงต่อผู้อื่น แต่อาจก่อให้เกิดผลโดยทางอ้อม หรือมีความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น เช่น การขับรถในขณะที่มึนเมา ซึ่งเป็นไปได้ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายใดๆ แต่ก็มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิด

³ Ibid., pp.65-66

เกิดอันตรายไว้ได้เช่นกัน เราจะใช้หลักการใดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่า ควรจะจำกัดเสรีภาพของการกระทำนั้นหรือไม่

นอกจากเรื่องของความสำคัญในการมีเสรีภาพแล้ว คุณค่าอีกประการหนึ่งที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมในเรื่องของเสรีภาพก็คือ ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ซึ่งความเป็นส่วนตัวนี้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาของมนุษย์ ความเป็นส่วนตัวถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถปฏิบัติในสิ่งที่ตนยึดถือเป็นคุณค่าได้ โดยเป็นอิสระจากการรุกรานของบุคคลอื่น เช่น ในกรณีของความเชื่อทางศาสนา บุคคลควรมีสิทธิที่จะเลือกนับถือศาสนาใดๆ โดยปราศจากการรบกวนหรือขัดขวาง ถ้าการนับถือศาสนาของบุคคลนั้นมีได้ก่อให้เกิดผลเสียใดๆขึ้นกับผู้อื่น นอกจากนี้ ความเป็นส่วนตัวยังเป็นสิ่งที่ช่วยปกป้องการแทรกแซงจากบุคคลอื่น ซึ่งจะทำให้เกิดความกดดันในการตัดสินใจ และความเป็นส่วนตัวจะช่วยในการรักษาสุขภาพจิต ส่งเสริมความสามารถในการใช้เหตุผลที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งยังมีส่วนช่วยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอีกด้วย จากการรวบรวมความคิดเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวของฝ่ายที่เห็นว่า ความเป็นส่วนตัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้เขียนจะทำการสรุปถึงประโยชน์ของความเป็นส่วนตัวในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ความเป็นส่วนตัวทำให้บุคคลสามารถกระทำในสิ่งที่เขาคิดว่า ถ้าการกระทำนั้นต่อหน้าบุคคลอื่น จะไม่ได้รับความสุขและความเพลิดเพลินจากการกระทำนั้น หรือทำให้เกิดปฏิกิริยาในทางที่ไม่ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ในขณะที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ นาย ก. คิดว่าเขาจะได้รับความสุขจากการกระทำดังกล่าว ถ้าการกระทำนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างเขาและผู้ที่เขามีความสัมพันธ์ทางเพศด้วย แต่ถ้านาย ก. รู้ว่ามีบุคคลที่สามรับรู้ถึงการกระทำนี้อยู่ จะทำให้เขาไม่ได้รับความสุขจากการมีความสัมพันธ์ทางเพศนั้น เหมือนกับการที่ได้อยู่ตามลำพังอย่าง เป็นส่วนตัว ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่า ความเป็นส่วนตัวทำให้การมีความสัมพันธ์ทางเพศมีคุณค่าสำหรับนาย ก.

2) ความเป็นส่วนตัวทำให้บุคคลมีเสรีภาพ และมีโอกาสที่จะใช้สมาธิในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสร้างสรรค์ การเรียนรู้ และการตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น ในขณะที่ซ้อมดนตรี นักดนตรีบางคนไม่ต้องการให้มีบุคคลภายนอกมารับฟังอยู่ด้วย แต่เมื่อถึงเวลาที่เขาสามารถสร้างสรรคงานนั้นได้อย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว เขาก็พร้อมที่จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นต่อสาธารณชน ซึ่งถ้าหากว่ามีบุคคลอื่นอยู่ด้วยในเวลาที่เขาทำการซ้อมอยู่ ก็จะทำให้เขาไม่สามารถที่จะสร้างสรรคงานนั้นได้สำเร็จ เนื่องจากเขาอาจจะเกิดความกังวลว่า ในขณะที่ซ้อมอยู่นั้น จะเกิดความผิดพลาดบางประการขึ้นได้ และเขาไม่ต้องการที่จะให้ผู้อื่นรับรู้ถึงความผิดพลาดนั้น

3) ความเป็นส่วนตัวมีส่วนช่วยในการรักษาสุขภาพจิต จากการที่บุคคลจะต้องแสดงบทบาทต่างๆ ในสังคม สิ่งที่แสดงออกมานั้น บางครั้งก็เกิดจากความจริงใจ แต่บางครั้งก็เป็นเพียงการเสแสร้งเพื่อให้เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ของสังคม กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความเครียด และความต้องการที่จะระบายความเครียดนั้น ภัยการหยุดพักที่จะแสดงบทบาทในสังคม บุคคลจึงควรมีเวลาที่จะได้อยู่ตามลำพัง เพื่อที่จะได้กลับมาเป็นตัวของตัวเอง และได้กระทำในสิ่งที่ตนปรารถนาจะทำ

4) ความเป็นส่วนตัวมีส่วนช่วยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ในเรื่องของความรัก มิตรภาพ ความไว้วางใจ ความนับถือ ฯลฯ ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ สามารถจะพัฒนาขึ้นได้เป็นอย่างดีในความเป็นส่วนตัว ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำผิด ซึ่งถ้ากระทำขึ้นอย่างเป็นทางการส่วนตัว ก็จะเห็นว่าเป็นลักษณะของการตักเตือนด้วยความหวังดีต่อผู้กระทำผิด แต่ถ้าหากว่ากระทำในที่สาธารณะผู้กระทำผิดก็อาจจะคิดว่าเป็นการกล่าวโทษหรือประจานความคิดของตนเอง

นอกจากนี้ เจมส์ เรเชลล์ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ต้องการจะแสดงให้เห็นว่า ความเป็นส่วนตัวจึงเป็นเรื่องสำคัญ วัตถุประสงค์ของคุณค่าของความเป็น

ส่วนตัวว่า

คุณค่าของความเป็นส่วนตัวอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า มีการเชื่อมโยงที่ใกล้ชิดระหว่าง ความสามารถในการควบคุมการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับตัวเรา และ ความสามารถที่จะสร้างและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ กับบุคคลที่แตกต่างกันไป และจากเหตุนี้ ความเป็นส่วนตัวจึงเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าเรายังจะต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆกับบุคคลอื่นในสังคม⁴

การที่คนๆหนึ่งเป็นพ่อที่สามารถเล่นกับลูกๆได้อย่างสนุกสนาน แต่กับลูกจ้างแล้ว เขาอาจจะจะเป็นนักธุรกิจที่เอาจริง เอาจังกับการทำงาน และกับแม่ของภรรยา เขาอาจจะเป็นคนที่ถูกจาสุภาพเรียบร้อย ในขณะที่ เขาพูดกับกับเพื่อนฝูงที่สนิทกันด้วยคำพูดที่ไม่สุภาพนัก บางคนอาจจะคิดว่า ความแตกต่างของการกระทำเหล่านี้เป็นการแสวงหา ซึ่งเบื้องหลังของการแสดงออกในลักษณะต่างๆนี้ จะมีความเป็นตัวเอเองที่แท้จริงอยู่ การแสดงออกในลักษณะที่แตกต่างกันกับบุคคลประเภทต่างๆนี้ เป็นการสวมหน้ากากเพื่อที่จะปิดบังความเป็นตัวเองที่แท้จริงเอาไว้ แต่ในเรื่องนี้ เรเชลส์คิดว่า เป็นเรื่องของความเหมาะสมมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของการปิดบังความเป็นตัวเองที่แท้จริง กล่าวคือ การที่เขาปฏิบัติตนอย่างสุภาพเรียบร้อยต่อหน้าแม่ของภรรยา โดยไม่พูดคำสบถที่ไม่สุภาพออกมาเหมือนเช่นที่เคยทำเมื่ออยู่ในหมู่เพื่อน ก็เพราะว่าแม่ของภรรยาไม่ใช่บุคคลที่เขาจะแสดงกริยา เช่นนั้นด้วยได้ เนื่องจากเธอเป็นผู้ใหญ่ที่ควรให้ความเคารพ และการที่เขาปฏิบัติตนต่อลูกจ้างอย่างเคร่งครัดตามระเบียบ ก็เป็นเพราะเขาคิดว่า นักธุรกิจควรจะประพฤติเช่นนั้น จากการ

---

⁴ James Rachels, "why Privacy is Important," in Philosophical Dimension of Privacy ed. Ferdinand D. Schoeman (New York : Cambridge University Press, 1984), p.292

แบ่งแยกประเภทของความสัมพันธ์กับแต่ละบุคคลในสังคม มีความสำคัญแง่ที่ว่า ทำให้เราสามารถที่จะปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ เราไม่จำเป็นต้องยอมมาให้บุคคลที่เราไม่ได้มีความสนิทสนมคุ้นเคย ได้รับความรู้ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์บางประการที่ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เช่น ในเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ไม่ว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศนั้น จะเป็นเรื่องปกติของสามี-ภรรยาที่แต่งงานกันอย่างถูกต้อง หรือจะเป็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากนี้ ควรจะเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายที่มีความสัมพันธ์กันเท่านั้น วัตถุประสงค์ของการกระทำดังกล่าว จะทำให้บุคคลบรรลุจุดหมายที่ตนต้องการได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งโดยมากบุคคลจะเกิดความพึงพอใจอย่างสูงในการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ถ้าการมีความสัมพันธ์ทางเพศนั้นเป็นเรื่องระหว่างตัวเขาและผู้ที่เขามีความสัมพันธ์ด้วยเท่านั้น แต่ถ้าการกระทำที่ต้องการให้เป็นเรื่องส่วนตัวถูกเปิดเผยต่อบุคคลอื่นแล้ว คุณค่าหรือความหมายของการกระทำนั้น ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ ทั้งนี้ ดังที่มิลส์ได้เคยกล่าวถึงขอบเขตของเสรีภาพของบุคคลซึ่งประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมและการร่ำฟหว่า บุคคลควรมีเสรีภาพในการวางแผนการสำหรับชีวิตของตนเอง กระทำในสิ่งที่ตนเองชอบ ตราบใดที่การกระทำนั้นมิได้เป็นอันตรายต่อผู้อื่น ถึงแม้ผู้อื่นจะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไร้เงลา คิดปกติ และไม่ถูกต้องก็ตาม สิทธิในความเป็นส่วนตัวจะเป็นสิ่งที่ปกป้องบุคคลจากการรุกรานของผู้อื่น แม้จะเป็นเพียงเรื่องของความคิดเห็น แต่ก็อาจมีผลในการกดดันมิให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ต้องการอย่างแท้จริงได้ การที่บุคคลมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว ก็จะเป็นการส่งเสริมเสรีภาพของบุคคลได้ประการหนึ่ง

การทำให้เหตุผลที่แสดงถึงคุณค่าของความเป็นส่วนตัวนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า ความเป็นส่วนตัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการพัฒนาของมนุษย์แล้ว ความเป็นส่วนตัวยังถือว่าเป็นสิทธิของบุคคลประการหนึ่งในการที่จะสงวนเรื่องต่างๆของตนไว้ให้ปลอดจากการรุกรานของผู้อื่น ตราบใด

ที่การกระทำที่เกิดขึ้นภายในขอบเขตของความเป็นส่วนตัว มิได้ก่อให้เกิดผลเสียหายขึ้นกับบุคคลภายนอก ทั้งนี้ ถ้าพิจารณาถึงลักษณะของการค้าประเวณี ซึ่งเป็นเรื่องของการทำสัญญาที่จะซื้อขายบริการประเภทหนึ่ง และมีผลผูกพันเฉพาะตัวของผู้ซื้อและผู้ขายบริการเท่านั้น ก็น่าจะถือได้ว่า เป็นการกระทำที่อยู่ภายในขอบเขตของความเป็นส่วนตัว และมิได้ก่อให้เกิดผลเสียหายกับบุคคลอื่น จึงเป็นการกระทำที่ควรจะปลอดจากการรุกรานของสังคม

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการค้าประเวณีจะต้องมีข้อจำกัดบางประการคือ จะต้องไม่มีพันธะทางการสมรส เนื่องด้วยผู้เขียนคิดว่า การแต่งงานทำให้เกิดพันธะต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และทำให้การกระทำบางอย่างที่เคยเป็นเรื่องเฉพาะตัว กลายเป็นเรื่องที่จะมีผลต่อผู้อื่น คือ คู่ของตน ด้วยเหตุนี้ การแต่งงานซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยคำสัญญาระหว่างสามีและภรรยาว่าจะต้องมีความรักและความซื่อสัตย์ต่อกัน น่าจะรวมไปถึงเรื่องของความสัมพันธ์ทางเพศด้วย เพราะความสัมพันธ์ทางเพศเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการแต่งงาน ฉะนั้น การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่น นอกจากคู่ของตน ถือว่าเป็นการไม่ซื่อสัตย์ และจะทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเกิดความไม่พอใจต่อการกระทำเช่นนั้น การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นโดยมิได้รับความยินยอมจากคู่สมรสจึงเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม เพราะเป็นการผิดสัญญาที่ได้ทำไว้ต่อกัน ยกเว้นกรณีที่คู่สมรสทั้ง 2 ฝ่าย มีข้อตกลงว่า จะยินยอมให้แต่ละฝ่าย หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีเสรีภาพในเรื่องเพศ

จากแนวคิดในเรื่องเสรีภาพนี้ นักปรัชญาฝ่ายเสรีนิยมคนหนึ่งคือ เอริคสัน ได้ให้ความเห็นว่า ถ้าเราจะสลัดความเชื่อเก่าๆเกี่ยวกับความชั่วร้ายของการค้าประเวณีให้หมดไป แล้วใช้เหตุผลในการพิจารณา ก็จะเห็นว่า การค้าประเวณีเป็นการทำสัญญาที่จะซื้อขายบริการประเภทหนึ่ง ซึ่งตามหลักการแล้ว สามารถกระทำได้ทั้งเพศหญิงและเพศชายอย่างเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับการขายบริการประเภทอื่น และในสังคมที่ยังไม่มีความสมบูรณ์แบบ

การค้าประเวณีที่กระทำอย่างถูกต้องและเป็นที่ยอมรับ (Sound Prostitution) เป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาในระดับหนึ่ง เอริกสัน คิดว่า การค้าประเวณีที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับสามารถมีอยู่ได้ในสังคม ใดๆจะต้องมีลักษณะดังนี้คือ

1. การค้าประเวณีจะต้องได้รับอนุญาตให้กระทำได้ในสังคมที่ปราศจากอคติที่มีต่อโสเภณี
2. ผู้ที่เป็นโสเภณีจะต้องเป็นผู้ใหญ่ที่มีสติถูกบังคับ แต่เป็นการเลือกเองโดยอิสระเช่นเดียวกับผู้ที่เลือกที่จะประกอบอาชีพอื่นๆ กล่าวคือ เป็นโสเภณีโดยความสมัครใจ
3. การค้าประเวณีจะต้องเป็นอาชีพที่ถูกกฎหมาย และโสเภณีจะต้องมีสิทธิเท่ากับประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ จะต้องถือว่าเป็นการทำหน้าที่ที่มีคุณค่าต่อสังคม ใดๆเป็นการบรรเทาทุกข์เกี่ยวกับเรื่องเพศในสังคม
4. การค้าประเวณีมิใช่การขูดรีดแรงงาน แต่มีฐานะเท่ากับคนงานที่รับเงินค่าจ้างโดยทั่วไป
5. การค้าประเวณีจะต้องเป็นสิ่งที่หาได้จากทั้ง 2 เพศ ใดๆเท่าเทียมกัน กล่าวคือ มีทั้งบริการของโสเภณีหญิงและโสเภณีชายในจำนวนที่เท่ากัน⁵

จากความเห็นของเอริกสัน แสดงว่า ถ้าจะพิจารณาจากลักษณะของการค้าประเวณีแล้ว จะเห็นว่าการค้าประเวณีมิได้เป็นสิ่งที่ผิดโดยลักษณะของการกระทำ แต่ความผิดของการค้าประเวณีนั้น เกิดขึ้นจากทัศนคติหรือความเชื่อเก่าแก่ของคนในสังคมที่ประณามว่า การค้าประเวณีเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่

---

⁵ Lars O. Ericsson, "Charges against Prostitution : An Attempt at a Philosophical Assessment," Ethics 90 (April 1980) : 365-366

อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งได้ว่าความคิดดังกล่าวเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรมมากเกินไป อดัมได้พิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ เช่น งานเรื่องการมีอยู่อย่างเท่าเทียมกันของรสเกณีหญิงและรสเกณีชาย เราไม่สามารถยืนยันได้ว่า สภาพเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ งานเรื่องนี้ กลุ่มสตรีนิยม (Feminism) ได้ชี้ว่า การมีอยู่ของการค้าประเวณีเป็นการแสดงถึงความเสียเปรียบของเพศหญิงในสังคมที่ถือว่าชายเป็นใหญ่ ดังนั้น การค้าประเวณีจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในสังคม และจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่นี้ ก็ความมีสอดคล้องกับการอ้างเหตุผลดังกล่าว กล่าวคือ รสเกณีโดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นเพศหญิง ด้วยเหตุนี้ ถ้าการค้าประเวณียังคงมีอยู่ในสังคมก็จะต้องถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม เพราะเป็นการแสดงถึงการกดขี่ทางเพศ ซึ่งผู้เขียนจะทำการพิจารณาปัญหาในเรื่องนี้ในบทต่อไป

อาชญากรรมที่ไร้เหยื่อ

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ว่าการกระทำที่ถือกันว่าเป็นความคิด แต่มิได้ปรากฏว่ามีผู้ใดได้รับผลเสียจากการกระทำนั้น ควรจัดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ผู้กระทำควรมีเสรีภาพที่จะทำได้ อดัมที่กฎหมายไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวหรือไม่

การค้าประเวณีในบางแห่งนอกจากจะถือว่าเป็นความคิดทางจริยธรรมแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายอีกด้วย ทั้งนี้ จากลักษณะของการค้าประเวณีซึ่งเป็นเรื่องของบุคคล 2 ฝ่าย ที่กระทำกันในสถานที่อันเป็นส่วนตัว และการกระทำนั้นก็เกิดจากความยินยอมโดยสมัครใจของทั้ง 2 ฝ่าย เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเห็นว่ามิได้มีผู้ใดได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น แต่เพราะเหตุใดจึงถือว่าการค้าประเวณีเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ในประเพณีอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1954 ได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้น

ชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในฐานะวูลเฟนเดน (Wolfenden Committee) เพื่อ
 ทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องรักร่วมเพศ (Homosexuality) และ การค้า
 ประเวณี (Prostitution) และในปี ค.ศ.1957 คณะกรรมการชุดนี้ได้สรุป
 ผลการพิจารณาในรายงานวูลเฟนเดน (Wolfenden Report) เพื่อเป็น
 การนำเสนอต่อรัฐบาลอังกฤษในการที่จะพิจารณาแก้ไขกฎหมายในส่วนนี้ โดย
 คณะกรรมการได้มีมติว่า พฤติกรรมรักร่วมเพศไม่ควรจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายอีก
 ต่อไป และในส่วนของการค้าประเวณี คณะกรรมการวูลเฟนเดนได้ให้ความ
 เห็นว่า ถึงแม้การค้าประเวณีจะไม่ได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดส่วนตัวของมันเป็นเอง แต่ก็
 ควรจะต้องมีกฎหมายห้ามปรามในเรื่องของการเสนอขายบริการในที่สาธารณะ
 ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมที่จะกระทำโดยเปิดเผย และจะเป็นการรบกวนต่อผู้อื่น
 โดยในรายงานวูลเฟนเดนได้ให้เหตุผลว่า "กฎหมายไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ
 ความถูกต้องหรือความผิดทางจริยธรรมในเรื่องส่วนตัว นอกเสียจากว่า
 พฤติกรรมนั้นจะก่อให้เกิดความสับสนและความไม่เหมาะสมขึ้นในสังคม ซึ่งอาจ
 เป็นอันตรายต่อเยาวชน ผู้ที่มีความด้อยทางสติปัญญาและร่างกาย และผู้ขาด
 ประสบการณ์"⁶

สืบเนื่องจากรายงานวูลเฟนเดน ลอร์ดแพทริก เดฟลิน ซึ่งไม่เห็น
 ด้วยกับมติของคณะกรรมการชุดดังกล่าว ได้แสดงความเห็นซึ่งสรุปได้ว่า
 หลักการที่แท้จริงของการมีอยู่ของกฎหมาย ก็เพื่อปกป้องสังคม และการที่
 กฎหมายต้องเข้ามาปกป้องสังคมในเรื่องของจริยธรรม ก็เพราะสังคมไม่
 สามารถอยู่ได้โดยปราศจากจริยธรรมที่สังคมยึดถือร่วมกัน เดฟลินได้เริ่มต้น
 ระบุตั้งคำถามขึ้นว่า มีศีลธรรมที่เป็นเรื่องของสาธารณะซึ่งสังคมมีสิทธิที่จะให้

---

⁶ Patrick Devlin, "The Enforcement of Morals,"
 in Morality and the Law ed. Robert M. Baird and Stuart
 E. Rosenbaum (New York : Prometheus, 1988), p.16

คำตัดสิน และใช้เครื่องมือทางกฎหมายในการบังคับหรือห้าม และในกรณีข้าง
เพื่อที่จะเป็นการแสดงให้เห็นว่า มีสิ่งที่เรียกว่า "ศีลธรรมสาธารณะ"

(Public Morality) เดพลินได้ยกตัวอย่างในเรื่องสถาบันการสมรสว่า

สถาบันการสมรสเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับจุดประสงค์ของข้าพเจ้า เพราะ
ถ้ามีการแบ่งแยกจริงระหว่างการเมืองและศีลธรรม มันจะเชื่อมการแบ่งแยกนี้
เข้าด้วยกัน การสมรสเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของสังคมเรา และเป็นราก
ฐานของระบบศีลธรรม ซึ่งประณามการร่วมเพศของคู่ที่ยังมิได้แต่งงานและการ
ผิดประเวณีด้วย สถาบันการสมรสจะตกอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวง ถ้ายอม
ให้แต่ละบุคคลเป็นผู้ตัดสินความถูกต้องทางศีลธรรมของการผิดประเวณี ด้วย
เหตุนี้ จึงจำเป็นจะต้องมีศีลธรรมสาธารณะ แต่เราไม่อาจจำกัดขอบเขตของ
ศีลธรรมสาธารณะให้เป็นแค่หลักการทางศีลธรรมที่สนับสนุนสถาบันต่างๆ เช่น
การสมรสเท่านั้น . . . ข้าพเจ้าจะขอย้อนกลับไปยังข้อความที่ได้เคยกล่าวไว้
ว่า สังคมหมายถึงที่รวมของความคิดทั้งหลาย ซึ่งถ้าปราศจากความคิดเห็น
ร่วมกันในเรื่องการเมือง ศีลธรรม และจริยธรรมแล้ว สังคมก็ไม่มีอยู่ได้
เราแต่ละคนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับว่า อะไรดี และอะไรคือสิ่งชั่วร้าย ความ
คิดเหล่านี้ไม่สามารถเก็บเจียบไว้จากสังคมที่เราอาศัยอยู่ได้ ถ้าชายและหญิง
พยายามที่จะสร้างสังคมขึ้นมาโดยไม่มีข้อตกลงที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับความดีและ
ความชั่ว พวกเขาจะประสบความล้มเหลว⁷

ด้วยเหตุนี้ การที่สังคมมีอยู่ได้มิใช่การอยู่ร่วมกันทางกายภาพเท่านั้น
แต่อยู่ได้ด้วยข้อผูกมัดที่มองไม่เห็นของความคิดที่มีร่วมกัน และสิ่งนี้อาจถือได้ว่า
เป็นศีลธรรมสาธารณะ

⁷ Ibid., pp.20-21

ส่วนปัญหาที่ว่า กฎหมายควรเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินเรื่องของ ศิลกรรมด้วยหรือไม่ และควรจะใช้กฎหมายในกรณีใดบ้างนั้น เคพลินเห็นว่า

เป็นไปไม่ได้ที่จะตั้งข้อบกพร่องของกฎทั่วไปไว้ล่วงหน้าหรือให้คำนิยามที่ แน่นนอนถึงขอบเขตทางศิลปกรรมที่ไม่ว่าในกรณีใด กฎหมายก็ไม่อาจเข้าไปแทรกแซงได้ สังคมมีสิทธิที่จะใช้กฎหมายในการป้องกันตัวเองจากอันตรายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอันตรายจากภายในหรือภายนอก และนี่ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่า การ เปรียบเทียบกับเรื่องการเมืองฯได้ กฎหมายที่ว่าด้วยการกบฏได้ถูกนำมาใช้ ในการปราบปรามผู้ให้ความช่วยเหลือต่อศัตรูของกษัตริย์และปราบปรามการ ยุยงให้เกิดการกบฏที่เกิดขึ้นจากภายใน เหตุผลที่ชี้แสดงความถูกต้องของ กฎหมายนี้ก็คือ ความมั่นคงของรัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีอยู่ของสังคม เพราะฉะนั้น การปกป้องรัฐบาลให้ปลอดภัยจากการถูกล้มล้างด้วยความรุนแรง จึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่ศิลปกรรมที่มั่นคงก็เป็นสิ่งจำเป็นต่อสวัสดิภาพของสังคม เช่นเดียวกับการมีรัฐบาลที่ดี สังคมจะเกิดความแตกแยกจากภายในบ่อยครั้ง กว่าที่จะแตกสลายจากแรงกดดันภายนอก การแตกแยกจะเกิดขึ้นเมื่อไม่มีการ ท้าตามศิลปกรรมที่ยึดถือกันอยู่ และประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า การปล่อย ใจให้ข้อผูกมัดทางศิลปกรรมหละหลวม มักจะเป็นก้าวแรกที่ทำให้เกิดการแตกแยก ขึ้น ดังนั้น สังคมจึงมีเหตุผลเพียงพอที่จะใช้มาตรการเดียวกันกับที่ใช้ในการ ปกป้องรัฐบาล ในการที่จะรักษาไว้ซึ่งข้อบัญญัติทางศิลปกรรม. . .

เป็นการคิดที่จะพูดถึงศิลปกรรมที่เป็นส่วนตัว หรือถึงกฎหมายว่า ไม่มี ความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมประเภทนั้น หรือพยายามที่จะกำหนดขอบเขตตายตัวของ ส่วนที่กฎหมายสามารถเข้าไปมีบทบาทในการปราบปรามความชั่ว ไม่มีข้อจำกัด ทางทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจของรัฐบาลในการบัญญัติกฎหมายปราบปรามการกบฏและ การยุยงให้เกิดกบฏ และเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่อาจมีข้อจำกัดทาง ทฤษฎีในการบัญญัติกฎหมายที่จะปราบปรามความคิดทางศิลปกรรม⁸

⁸ Ibid., pp.23-24

การที่ไม่สามารถจำกัดขอบเขตของกฎหมาย ในการปราบปรามความคิดทางศีลธรรมได้นั้น เดพลินได้ยกตัวอย่างกรณีของคนที่มาเหล้าทุกคืนในที่อันเป็นส่วนตัว และไม่มีผลเสียต่อผู้อื่น แต่ถ้ามีคนประพฤติเช่นนี้เป็นจำนวนมาก ก็จะมีผลเสียต่อสังคมโดยรวม ซึ่งในเรื่องนี้ เราไม่สามารถที่จะกำหนดลงไปได้ว่า จะต้องมีคนมาเป็นจำนวนเท่าไร จึงจะสามารถบัญญัติกฎหมายห้ามปรามการกินเหล้าได้ เหตุผลต่างๆของเดพลินดังที่ได้อธิบายมานี้ แสดงให้เห็นว่า กฎหมายควรเข้าไปมีบทบาทในเรื่องศีลธรรมซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของส่วนรวม เนื่องจากศีลธรรมของสังคมเป็นสิ่งที่ผูกพันคนในสังคมนั้นไว้ด้วยกัน ถ้าปราศจากศีลธรรม สังคมก็ไม่อาจคงอยู่ได้ หลักการที่แท้จริงของกฎหมายตามความเห็นของเดพลินก็คือ การปกป้องสังคมโดยรวม ซึ่งหมายถึงสถาบันต่างๆ รวมทั้งกลุ่มความคิดทางการเมืองและศีลธรรม

นอกจากลอร์ดเดพลินแล้ว อลัน เวอร์เชเมอร์ ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการออกกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในบทความ Victimless Crimes เวอร์เชเมอร์ได้กล่าวถึง การสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่และให้ความยินยอม การเมาเหล้าในที่สาธารณะ การเล่นพนัน การค้าประเวณี การขายยาเสพติด ฯลฯ ไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ภายอิทธิพลของมิลส์ ซึ่งทำให้เกิดความคิดว่า มันเป็นสิ่งที่ทำได้ และน่าพึงปรารถนาที่จะค้นหาหลักการที่สามารถเจาะจงถึงขอบเขตที่ถูกต้องของกฎหมายได้ ซึ่งเวอร์เชเมอร์ต้องการจะพิสูจน์ว่า ความคิดเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

เวอร์เชเมอร์คิดว่า การกระทำที่เป็นเรื่องส่วนตัวอันเกิดจากความยินยอมของบุคคล 2 ฝ่าย ก็อาจก่อให้เกิดผลต่อส่วนรวมได้ ภายใต้อย่างเรื่องของการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งไม่สามารถจะกระทำได้ ถ้าหากว่ามีคนงานจำนวนหนึ่ง ยินยอมที่จะรับจ้างในอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่ากำหนด การกระทำเช่นนี้ แม้จะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง แต่ก็จะต้อง

เกิดผลกับคนงานอื่นๆที่ไม่ต้องการที่จะรับจ้างในอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่ากำหนด กล่าวคือ ถ้าพวกเขาต้องการค่าแรงในอัตราที่กำหนดไว้ ก็จะเป็นการลำบากที่จะหาผู้ว่าจ้าง เนื่องจากผู้ว่าจ้างสามารถที่จะจ้างคนงานในอัตราที่ต่ำกว่านี้ได้ นอกจากนี้ เวอร์เชเมอร์เห็นว่า การกระทำที่ถือว่าเป็นอันตรายต่อสังคมจะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละสังคม เช่น เรื่องการจัดสรรน้ำ ในสังคมที่ไม่มีความขาดแคลนน้ำ การอาบน้ำก็จะไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของจริยธรรม แต่ในสังคมที่น้ำเป็นสิ่งที่มืออยู่จากการตัดสินใจที่จะอาบน้ำแต่ละครั้ง ก็ย่อมจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของจริยธรรม เพราะอาจทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนจากการไม่มีน้ำใช้ได้ ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่โดยสภาพของมันเองแล้ว ไม่น่าจะเป็นอันตราย และจากการที่บางสังคมอนุญาตให้กระทำได้ ไม่ได้หมายความว่า มันจะเป็นสิ่งที่คิด ถ้าอีกสังคมหนึ่งที่มีสภาพที่แตกต่างกัน จะห้ามมิให้มีกิจกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ ลักษณะของการกระทำที่ดูแล้ว ไม่น่าจะมีผลต่อผู้อื่น อาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นจริง ในทุกสังคม

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เวอร์เชเมอร์ได้กล่าวถึงก็คือ เรื่องการไร้พวงชักฟอกที่มีสารฟอสเฟต ซึ่งในสมัยก่อนไม่เคยมีการร้องเรียนถึงการไร้พวงชักฟอกดังกล่าวว่ามีอันตรายเช่นไร การจัดการทางกฎหมายจึงไม่สามารถที่จะกระทำได้ แต่เมื่อสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป และมีการค้นพบว่าการไร้พวงชักฟอกที่มีสารฟอสเฟตจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการไม่ยอมรับที่จะให้มีการไร้พวงชักฟอกดังกล่าว และทำให้สังคมเกิดความต้องการที่จะให้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมการไร้พวงชักฟอก ซึ่งในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า กฎหมายควรจะเป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่นในสังคม เวอร์เชเมอร์คิดว่า การเสนอให้ยกเลิกความผิดทางกฎหมายของกิจกรรมที่ไม่ผู้เสียหาย (Noncriminalization of Victimless Activities) จะไม่เป็นประโยชน์ต่อปัญหาต่างๆดังที่ได้กล่าวมานี้ เพราะข้อเสนอดังกล่าวได้ละเลยมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับลักษณะของอาชญากรรมในสังคม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่า ถ้าจะพิจารณาถึงการมีอยู่ของสังคมแล้ว จะเห็นว่า สังคมเกิดขึ้นจากการที่บุคคลเข้ามาอยู่ร่วมกัน ดังนั้น บุคคลแต่ละคนจึงเป็นผู้ที่ทำให้เกิดสังคมขึ้น สังคมเป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรม แต่สิ่งที่มีอยู่จริงคือ บุคคลที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคม ผู้ที่ตัดสินใจในการกระทำของบุคคลไม่ใช่สังคม แต่เป็นบุคคลอื่นๆ ซึ่งการที่จะกล่าวว่า การกระทำในเรื่องส่วนตัวเรื่องหนึ่ง เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม และสมควรที่จะมีการลงโทษทางกฎหมาย ทั้งที่การกระทำนั้น มิได้เป็นอันตรายต่อผู้อื่น ก็หมายความว่า การที่บุคคลในสังคมเพียงแต่เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีหรือไม่พอใจที่จะคิดถึงการกระทำเช่นนั้น ก็ทำให้เกิดความต้องการที่จะกำจัดการกระทำดังกล่าว เราจะเห็นว่า ความคิดเช่นนี้ของบุคคลในสังคมเป็นการจำกัดเสรีภาพในการกระทำของบุคคลคนหนึ่ง โดยที่บุคคลผู้นั้นมิได้ก่อให้เกิดผลเสียใดๆ ขึ้นกับสังคมโดยรวม การจำกัดเสรีภาพของบุคคลด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการไม่ยุติธรรม ทั้งนี้ อาจเป็นที่ยอมรับว่าเราไม่สามารถที่จะรวมเป็นสังคมได้ถ้าปราศจากศีลธรรม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเป็นศีลธรรมที่มีเนื้อหาเดียวกันนั้นตลอดไป โดยที่เนื้อหาของศีลธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น ในสมัยก่อน เราเคยเชื่อว่า การชื้อนหรือเต่ามาบส่อยเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง แต่ต่อมาในสมัยปัจจุบัน เริ่มมีความคิดเห็นที่ว่า การกระทำดังกล่าวไม่ควรถือว่าเป็นการทำบุญ เพราะเป็นการส่งเสริมให้คนทำบาป โดยที่การจับนก จับเต่ามาขายนั้น เป็นการทรมานสัตว์ ถ้าจะต้องมีกฎหมายที่ปกป้องศีลธรรมของสังคมตามความเห็นของเดพลินแล้ว การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของศีลธรรมก็จะเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก และอาจทำให้สังคมเกิดความสับสนจากการที่ความเชื่อทางศีลธรรมขัดแย้งกับกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ เช่น ในกรณีของการทำแท้ง ซึ่งในปัจจุบัน บางประเทศถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรมและมีกฎหมายลงโทษการกระทำดังกล่าว สมมุติว่า ในเวลาต่อมา มีคนจำนวนมากเริ่มยอมรับว่า การทำแท้งเป็นเรื่องที่น่าจะได้รับการอนุญาตให้กระทำได้ ซึ่งอาจจะขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมที่มีปัญหาในเรื่องความยากจน และมีประชากรมากเกินไป ในขณะที่คนอีกจำนวนหนึ่งอาจจะไม่ยอมรับความคิดดังกล่าว ก็จะทำให้

เกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาของศีลธรรมของสังคมนครณิน
เช่นนี้ กฎหมายควรจะปกป้องศีลธรรมของฝ่ายใด

เมื่อกลับมาพิจารณาถึงหลักการของมิลส์ในเรื่องเสรีภาพในการ
กระทำแล้ว จะเห็นว่า คุณค่าของหลักการดังกล่าวก็คือ สิทธิที่จะกระทำการ
ใดๆโดยไม่มีใครก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นประโยชน์
ต่อคนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์ที่ทุกคนมีสิทธิที่จะกระทำในสิ่งที่ตน
ปรารถนา โดยปราศจากการขัดขวางจากผู้อื่น ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นสิ่งที่
ผู้อื่นคิดว่า เป็นเรื่องรัง ผิดปกติ ฯลฯ ก็ตาม ซึ่งถ้าทุกคนปฏิบัติตามหลักการนี้
โดยไม่มีใครละเมิดสิทธิของผู้อื่น สังคมก็สามารถอยู่ได้ด้วยความสะดวกเช่นกัน โดย
ไม่จำเป็นต้องมีการบังคับทางกฎหมาย สำหรับในเรื่องของการตัดสินใจ
การกระทำใดเป็นการกระทำที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้อื่นนั้น ผู้เขียนคิดว่า
อันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นจากการกระทำนั้น จะต้องมองเห็นได้อย่างชัดเจน
และเกิดขึ้นในขณะนั้น จึงจะกล่าวได้ว่า เป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรมและควร
จำกัดเสรีภาพที่จะทำการดังกล่าว นครณินของการราชันย์อย่างไม่ประหัย
ในสภาวะที่ขาดแคลนน้ำหรือการราชันย์ที่มึนเมาซึ่งจะก่อให้เกิด
ผลเสียต่อสภาวะแวดล้อม เมื่อเป็นการกระทำที่พิสูจน์ได้ว่า จะก่อให้เกิด
อันตรายกับผู้อื่น หรือเกิดผลเสียต่อส่วนรวม ทั้ง 2 กรณีนี้ ย่อมมิใช่การกระทำ
ที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างแน่นอน ดังนั้น จึงมีเหตุผลสมควรที่จะจำกัดเสรีภาพใน
การกระทำเช่นนั้นได้ และการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการกระทำดังกล่าวนี้ จึง
เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ วัตถุประสงค์หลักของเรื่องเสรีภาพของมิลส์
แต่อย่างใด แต่สำหรับกรณีของการจับรถขณะมีเมฆา จะก่อให้เกิดอันตรายกับ
ผู้อื่น ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า บุคคลผู้นั้นอยู่ในขั้นที่ไม่มีสติสัมปชัญญะพอที่จะสามารถ
ขับรถได้ ซึ่งในเรื่องนี้จะต้องอาศัยหลักทางวิชาการเข้ามาพิสูจน์ การห้าม
ขับรถสำหรับผู้ที่มีเมฆาเป็นการจำกัดเสรีภาพที่เกินขอบเขต เนื่องจากบางคน
สามารถที่จะขับรถได้ เพราะเขาได้ดื่มเหล้าในปริมาณที่น้อยมาก หรือเขายังมี
สติเพียงพอที่จะขับรถได้อย่างปลอดภัย ถ้าจะถามว่า เราตรวจสอบในเรื่องนี้

ได้อย่างไร เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะทำการตรวจระดับของแอลกอฮอล์ในตัวของผู้ขับขี่รถยนต์ทุกคน เพื่อให้แน่ใจว่าเขามีสติเพียงพอที่จะขับรถได้ การตอบว่าเรื่องนี้ ก็จะเป็นคำถามกลับว่า ถ้ามีกฎหมายห้ามขับรถเมื่อดื่มเหล้าแล้ว เราจะตรวจสอบได้อย่างไรว่า ผู้ขับขี่ทุกคนมิได้ดื่มเหล้ามาก่อนที่จะมาขับรถ ความลำบากในการตรวจสอบระหว่างผู้ที่ขับรถเมื่อดื่มเหล้ากับผู้ที่ไม่ดื่มเหล้าในขณะที่เมามากจึงอยู่ในระดับที่เท่ากัน การที่ผู้เขียนมีความเห็นเช่นนี้ มิได้หมายความว่า เราไม่สามารถจะทำอะไรได้กับการขับรถขณะเมามาก หากแต่ต้องการจะแสดงให้เห็นว่า การจำกัดเสรีภาพที่ทาร์ตเกินไปจนเจตที่จำเป็น เช่น การห้ามขับรถเมื่อดื่มเหล้า มิได้เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่าย และได้ผลกว่าการห้ามขับรถเมื่อรู้สึกว่าคุณเองเมามากจนไม่น่าจะขับรถได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เหตุใดเราจึงจะต้องจำกัดเสรีภาพในขั้นที่เกินความจำเป็น ถ้าจะพิจารณาถึงเรื่องของการค้าประเวณีแล้ว จะเห็นว่าการค้าประเวณีเป็นเรื่องส่วนตัวที่ยังไม่มีข้อพิสูจน์ที่แน่ชัดว่าดีต่อทำให้เกิดผลเสียกับบุคคลอื่นอย่างไร และการค้าประเวณีก็มิได้เป็นเรื่องที่เสี่ยงต่อการที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ปัญหาในเรื่องความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นจึงไม่อาจนำมาใช้เป็นเหตุผลในการบังคับใช้กฎหมายกับการค้าประเวณี

ส่วนกรณีของการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งเวอร์เชเมอร์ได้ยกตัวอย่างว่าเป็นการกระทำที่เป็นเรื่องส่วนตัว แต่มีผลกระทบต่อผู้อื่น ในการที่คนงานบางคนยินยอมที่จะรับจ้างในอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่ากำหนด และทำให้นักงานอื่นๆเกิดความเดือดร้อน จากการที่ไม่สามารถเรียกร้องค่าจ้างตามอัตราที่กำหนดว่าได้ ผู้เขียนคิดว่า การยินยอมที่จะรับจ้างในอัตราที่ต่ำกว่ากำหนด เป็นสิทธิประการหนึ่งที่บุคคลสามารถจะกระทำได้ เพราะผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นความเสียหายที่ร้ายแรงที่เห็นได้ชัดในขณะนั้น ถ้าจะมองว่าแรงงานเป็นสินค้าอย่างหนึ่งในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแล้ว ผู้เขียนจะยกตัวอย่างในเรื่องการค้าขาย เพื่อเปรียบเทียบกับกรณีนี้ กล่าวคือ การที่นาย ก. ลดราคาสินค้าของตนให้ต่ำกว่าราคาตามท้องตลาด ทำให้มีคนมาซื้อของที่ร้านนาย ก.

เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ นาย ข. นาย ค. และ นาย ง. ซึ่งทำการค้าขาย เช่นเดียวกับ นาย ก. จะไม่พอใจการกระทำเช่นนั้น เพราะทำให้ไม่มีคนมาซื้อของที่ร้านของตน เนื่องจากมีราคาสูงกว่าร้านของ นาย ก. และ นาย ข. นาย ค. และ นาย ง. ไม่ต้องการที่ลดราคาสินค้าของตน เพราะคิดว่าจะทำให้มีกำไรน้อยลง มิได้หมายความว่าความเดือดร้อน ความไม่พอใจของ นาย ข. นาย ค. และ นาย ง. จะเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการจำกัดเสรีภาพในการลดราคาสินค้าของ นาย ก. ได้ เพราะ นาย ข. นาย ค. และ นาย ง. มิได้รับอันตรายใดๆ จากการกระทำของ นาย ก. เลย นอกจากเกิดความไม่พอใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งความไม่พอใจในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นได้เสมอ แม้ นาย ก. จะไม่ได้ลดราคาสินค้า ปล่อยให้ขายในราคาเท่ากัน ถ้ามี นาย จ. และ นาย ฉ. มาเปิดร้านขึ้นอีก ซึ่งก็เป็นสิทธิของ นาย จ. และ นาย ฉ. ที่จะกระทำได้ นาย ก. นาย ข. นาย ค. และ นาย ง. ก็จะต้องเกิดความไม่พอใจที่มีคู่แข่งทางการค้าขึ้นมาแย่งรายได้ของตนไป ทั้งนี้ เราจะต้องทำการพิจารณาเป็นกรณีไป ว่าการกระทำนั้นเป็นอันตรายต่อผู้อื่นอย่างไรเห็นได้ชัดเจนในขณะนั้นหรือไม่ มิใช่เป็นเพียงความไม่พอใจเท่านั้น จึงจะมีเหตุผลเพียงพอที่จะจำกัดเสรีภาพในการกระทำดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม จากความซับซ้อนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดทรศนะของบางฝ่ายที่เห็นว่า ในบางกรณีรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางโอกาส และเพื่อมิให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบที่มากเกินไป เช่น ในกรณีของค่าแรงขั้นต่ำนี้ เป็นต้น ถึงแม้การกระทำที่เป็นเรื่องส่วนตัวบางอย่างเรื่องถ้ามีผู้กระทำเป็นจำนวนมากถึงระดับหนึ่งแล้ว ก็อาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อบุคคลอื่นได้ เช่น ในกรณีของการว่าจ้างและรับจ้างในอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่ากำหนด เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเกิดมีความเห็นที่สนับสนุนให้รัฐเข้ามาควบคุมการกระทำดังกล่าวได้ . แต่ถ้าจะพิจารณาถึงการค้าประเวณีซึ่งเป็นการว่าจ้างและรับจ้างที่เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล 2 ฝ่าย และมีความเห็นที่สนับสนุนให้รัฐเข้ามาควบคุมการกระทำดังกล่าวเช่นกัน ผู้เขียนคิดว่า การควบคุมการค้าประเวณีคงจะเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากการตกลงกันของผู้ว่าจ้างและ

ผู้รับจ้าง รวมถึงการให้บริการนั้น เมื่อกระทำขึ้นในสถานที่อันเป็นส่วนตัว รัฐก็ไม่สามารถที่จะเข้าบริหารจัดการกับเรื่องดังกล่าวได้ และมีอาจแม้แต่จะรับรู้ว่ามีกรกระทำดังกล่าวเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายที่ห้ามปรามการค้าประเวณีเป็นกฎหมายที่ไม่ว่าจะบังคับใช้ด้วยวิธีใดก็ตามก็มิอาจมีประสิทธิภาพเท่าใดนัก

นอกจากนี้ The American Civil Liberties Union (ACLU) ได้เสนอว่า "กฎหมายที่ห้ามปรามการค้าประเวณีจะเป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญในพื้นฐานบางประการ"⁹ โดยอ้างว่า การห้ามปรามการค้าประเวณีเป็นการรุกรานสิทธิของบุคคลที่พึงมีต่อร่างกายของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงที่ไร้เหตุผลของรัฐ ความเป็นส่วนตัวในการมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปแบบของการค้าประเวณี ถือได้ว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลอย่างหนึ่งที่จะประกอบกรพาณิชย์ ดังนั้น จึงเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่รัฐจะเข้ามาห้ามปรามการกระทำเช่นนั้น นอกเสียจากว่า จะสามารถพิสูจน์ได้ว่า การห้ามปรามดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลดีต่อคนส่วนใหญ่มากกว่าในทรรศนะของฝ่ายเสรีนิยม การค้าประเวณีไม่ใช่สิ่งที่ผิดจริยธรรม เมื่อมองจากตัวของโสเภณีเองแล้วอาจคิดได้ว่า ตนเองเป็นผู้ประกอบการค้าคนหนึ่ง que เลือกลงทุนในธุรกิจส่วนตัว กล่าวคือ เป็นการทงานเพื่อธุรกิจของตนเองแทนที่จะทำงานให้ผู้อื่น นอกจากนี้ โสเภณีบางคนคิดว่า "การค้าประเวณีเป็นงานที่เหนื่อย สามารถตัดสินใจได้เองว่าจะตกลงหรือปฏิเสธข้อต่อรอง ดังนั้น จึงไม่น่าถือว่า โสเภณีเป็นผู้ที่ถูกขูดรีดหรือถูกเอาเปรียบ แต่เป็นอาชีพที่ถูกขูดรีดน้อยกว่า ลูกจ้างโดยทั่วไป"¹⁰ พวกเขาจึงหวังว่า เมื่อมีการยินยอมให้การค้าประเวณีเป็นสิ่งที่ถูก

⁹ Susan C. Ross, The Rights of Women (New York : Discus Books, 1973), p.176

¹⁰ Kate Millet, "Prostitution : A Quartet for Female Voicés," in Woman in the Sexist Society ed. Vivian Gornick and Barbara K. Moran (New York : Basic Books, 1971), p.52

ต้องตามกฎหมาย อาชีพที่ถือว่าเก่าแก่ที่สุดนี้ ก็น่าจะได้รับการจัดว่าเป็นอาชีพ
 สุจริตอย่างหนึ่งที่เป็นบริการโดยใช้ความสามารถพิเศษ การกล่าวถึงการ
 ค่าประเวณีจากทรศนะของฝ่ายเสรีนิยม จะไม่เห็นทางด้านการตัดสินใจทาง
 จริยธรรม แต่จะให้ความสนใจในเรื่องการเรียกร้องให้เป็นสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย
 มากกว่า เนื่องจากฝ่ายเสรีนิยมจะเน้นความสำคัญของความเท่าเทียมกัน โดย
 เฉพาะทางกฎหมาย และในเรื่องของสิทธิส่วนบุคคล พวกเขามีความตั้งใจที่
 จะลดบทบาทของรัฐบาลที่จะแทรกแซงในเรื่องของการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล
 พวกเขาเสรีนิยมเชื่อว่า มีขอบเขตอันเป็นส่วนตัวของมนุษย์ ซึ่งมีสิทธิที่จะทำอะไรก็
 ตามที่มีผลต่อตนเอง หรือถ้ามีผลกระทบต่อผู้อื่น ก็จะต้องได้รับความยินยอม
 ใดๆที่ผู้หนึ่งจะต้องมีอิสระในการตัดสินใจ ใดๆได้รับรู้ถึงข้อมูลและเงื่อนไขต่างๆ
 ที่มีอยู่ด้วย ซึ่งพวกเขาเชื่อว่า มีการค้าประเวณีที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวนี้
 ดังนั้น การค้าประเวณีจึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการของการทำธุรกิจประเภทหนึ่ง
 ในรูปแบบของการขายบริการ ซึ่งเป็นบริการในเรื่องเพศ และเนื่องจากการ
 ที่รสนิยมได้ประกอบอาชีพนี้ด้วยความสมัครใจ จึงถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการ
 ทำสัญญา ซึ่งเป็นสัญญาร่วมกันระหว่างผู้ได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย รวมทั้งมี
 การต่อรองผลประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่ายโดยอิสระ การที่รัฐจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
 การประกอบอาชีพนี้ ก็จะเป็นไปในลักษณะที่เหมือนกับการประกอบอาชีพอื่นๆคือ
 การควบคุมความสะอาด เชื่อโรค มาตรฐานของการบริการ สภาพแวดล้อม
 ในการทำงาน การโฆษณาชวนเชื่อ ภาษี ความปลอดภัยต่อสังคม ฯลฯ
 และจะต้องเปิดโอกาสให้เท่าเทียมกัน โดยเปลี่ยนคำจำกัดความตามกฎหมาย
 (ในที่ที่รสนิยมยังหมายถึงผู้หญิงเท่านั้น) ให้รสนิยมหมายถึงทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

จากเหตุผลที่ได้อธิบายมาแล้ว ผู้เขียนคิดว่า ถ้าการกระทำนั้นเป็น
 การกระทำที่เป็นเรื่องส่วนตัว และไม่ก่อให้เกิดอันตรายใดๆอันจะเป็นการ
 ละเมิดสิทธิของผู้อื่นแล้ว บุคคลก็ควรที่จะมีเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้
 โดยปราศจากการขัดขวาง การค้าประเวณีซึ่งเป็นเรื่องของบุคคล 2 ฝ่าย
 ที่ให้ความยินยอมที่จะทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ก็น่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว

ตัวของผู้ที่ร่วมอยู่ในกิจกรรมนั้นเท่านั้น ซึ่งไม่ว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไรเกี่ยวกับการกระทำนี้ ในเมื่อการค้าประเวณีมิได้ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้อื่น ก็จะต้องถือว่าเป็นการกระทำที่บุคคลควรมีเสรีภาพที่จะทำได้ และโดยที่การมีอยู่ของโสเภณีในสังคมก็เพื่อสนองความต้องการของผู้ที่ต้องการบริการจากโสเภณี สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการโสเภณี ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการมีอยู่ของโสเภณี

ถึงแม้ในขณะนี้ เราจะเห็นว่า การค้าประเวณีเป็นการกระทำที่อยู่ในขอบเขตที่เป็นส่วนตัว และมีได้เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ใดโดยตรง แต่การกระทำนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบบางประการต่อส่วนรวม หรือเป็นการกระทำที่ผู้ถูกละเมิดมิได้ตระหนักถึงสิทธิของตนก็เป็นได้ ผู้เขียนจะทำการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย